

DE KLUIZENAAR IN HET RIET

door
A. Verhorst

NIJKERK - G. F. CALLENBACH

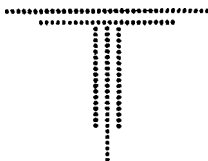
DE KLUIZENAAR IN HET RIET

OF DE EERSTE HAGEPREEK IN HOLLAND

DOOR A. VERHORST

GEÏLLUSTREERD DOOR O. GEERLING

VIERDE DRUK

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

I.

DE KLUIZENAAR.

Niet ver van de stad Hoorn in Noord-Holland, op ongeveer een half uur afstands misschien, ter zijde van den weg naar EnkhuiZEN, vond men voor ruim drie eeuwen een laag gelegen streek. Het water vloeide van alle zijden in die soort van kom, zoodat men op die plaats niet anders ontwaarde dan water en riet.

Deze rietplas was zeer eenzaam en verlaten. Alleen de wilde zwemvogels maakten er hun nesten en legden er hun eieren. Om de vogels te schieten of de eieren weg te halen vertoonde zich op den plas nog wel eens een jager of een boerenjongen. Men kon zich daar niet anders verplaatsen dan met een schuit. Menschen waren op die plaats dus zelden of nooit te vinden.

En toch — toch was er iemand, die juist in zulk een verlaten streek bij voorkeur zijn woonplaats gekozen had. Midden in dezen rietplas vond men een eilandje, natuurlijk een hooger stuk land, dat zodoende van water bevrijd was gebleven.

Dáár ontdekte de jager of boerenzoon een huisje. Maar zelden of nooit richtte hij zijn boot daar heen, om met den bewoner een uurtje te gaan praten. Want Kobus, zoo heette de man, was in den omtrek bekend onder den bijnaam, die hem niet als een aantrekkelijk persoon ons voorstelt. Men noemde hem „Kobus den kluzenaar“. En zooals ge weet verstaat men daaronder iemand, die in een *kluis*, een klein huisje of *hutje*, alleen woont en zich van alle menschen afzondert.

Dat was wel een vreemdsoortig man, zult ge denken, om daar zoo alleen midden in een rietplas te gaan wonen. En

dat is ook zoo. Wij willen u met enkele woorden mededeelen, wie Kobus de kluizenaar was, en dan hoort ge meteen, hoe hij daar zoo terecht gekomen was. Wij moeten met onze gedachten teruggaan tot het jaar 1566. Uit de vaderlandsche geschiedenis zult ge wel weten, hoe treurig het er toen in ons land uitzag. Koning Filips van Spanje, die ook over Nederland heerschte, wilde geen vrijheid van godsdienst toestaan. Daarom werden de menschen, die den Heere naar zijn Woord wilden dienen, zeer wreed vervolgd. Maar in het jaar, dat ik zoeven noemde, was er schijnbaar wat verandering gekomen. Een groote schare van edellieden had zich naar Brussel begeven om aan de Landvoogdesse, Margaretha van Parma, verzachting van de geboden des konings te verzoeken. En dit had iets uitgewerkt. De menschen kregen wat moed, kwamen voor den dag en verzamelden zich weldra op de velden en in de bosschen om Gods Woord in de open lucht door eenvoudige predikers te hooren verkondigen. Deze preeken noemt men hagepreeken. Maar wij zouden van Kobus den kluizenaar hooren?

Welzeker, maar eerst moest ik u dit even herinneren. Kobus was tot vóór eenige jaren een welgesteld landbouwer geweest, wiens hoeve aan de andere zijde van Hoorn was gelegen. Maar allerlei rampen hadden den ijverigen en braven man getroffen. Brand had zijn huis en vee vernietigd en hem bijna arm gemaakt. Sleepende ziekten hadden hem zijn vrouw en al zijn kinderen op één na ontrukkt. Ten laatste was de man aan het suffen geraakt en eindelijk was hem alles ontnomen voor schuld. Slechts een kleine som had de schuldeischer hem uit medelijden gelaten. En daarvoor had onze arme man het sinds lang verlaten huisje in het rietland gekocht, om daar, afgezonderd van alle menschen, zijn overige dagen te slijten. Hij zou moeten leven van de visch, die het water uit den plas in rijke mate opleverde.

Maar waar was zijn kind?

Ja, lezer — de laatste, maar nog wel de smartelijkste wonde was hem geslagen door dit laatste kind. En toch had het meisje, Anna heette zij — toch had ze geen kwaad gedaan, en had ze haar vader innig lief.

Wat dan?

Kobus had haar naar Hoorn gezonden. Daar woonde een zuster van hem, die met een bakker gehuwd was. Bij haar

tante dus, had Anna een vriendelijke opname gevonden. Zij was dertien jaren, toen zij er in huis kwam, en nu, dat is in 1566, telde zij achttien jaren. Ze was opgegroeid tot een flinke deerne, die haar tante in den winkel en het huisgezin goede diensten bewees.

Maar — en nu komt de reden van haars vaders droefheid — in het huis van den bakker had Anna het woord Gods leeren kennen en verstaan. Kobus, moet ge weten, was een ijverig Roomschezinde, van harte gehecht aan zijn kerk. Ook zijn zuster en haar man, de bakker, waren dit geweest en waren het schijnbaar nog. Maar in stilte hadden zij in hun woning den bijbel gelezen en onderzocht en waren daardoor gekomen tot de kennis van den Heere Jezus Christus als hunnen Heiland en Zaligmaker.

Kobus had voor die ketterij, zooals hij dit nieuwe geloof noemde, wel wat gevreesd, maar er niet veel over gedacht. In het eerst was Anna ook dezelfde gebleven, maar allengs had de Geest Gods haar harte bewerkt en hare oogen geopend, zoodat zij van harte met haar oom en tante instemde.

Toen haar vader dit nu had ontdekt — want zij had het immers niet kunnen en ook niet mogen verbergen — toen was de arme man diep verslagen geweest.

Zijn laatste troost, zoo had hij geklaagd, was hem nu ook nog ontnomen geworden. En de man had van dien tijd af zich steeds meer teruggetrokken en zelfs het huis van den bakker, waar zijn eenig kind vertoefde, geschuwd.

II.

DE HAGEPREEK.

Het was de morgen van Zondag, den 14en Juli 1566. Heerlijk verrees de zon boven de oosterkimmén en haar stralen schitterden in de dauwdruppelen, die als paarlen aan de opengaande bloemen hingen.

Kobus de kluizenaar was elken morgen zeer vroeg bij de hand. Zijn bedrijf bracht dit wel mee, maar daar de man

meestal weinig sliep, was hij blijde, als de nieuwe morgen maar weer aanlichtte. Ook op dezen Zondagochtend had hij reeds vóór zonsopgang zijn kleine boot losgemaakt en was daarmede weggeroeid in de richting van den straatweg, ten einde de vischfuiken te gaan nazien.

Tegen vier uur werd zijn aandacht getrokken door een ongewoon gerucht op den weg. Toen hij zich oprichtte om te onderzoeken, waardoor dat verwekt werd, ontdekte zijn oog al spoedig eenige groepjes mannen en vrouwen, wier kleederdracht hen deed kennen als landlieden uit de omstreken. Kobus verwonderde zich wel over die vroegwandelaars, maar toch, hij zette zijn arbeid voort.

Spoedig evenwel vernam hij andermaal gepraat en geloop en bij nader onderzoek, toen hij uit de boot geklommen was en een hooge plek aan den oever bereikt had, bleek het, dat van alle zijden volk kwam opdagen. Ze moesten evenwel reden hebben om geen drukte te maken, want zonder gerucht of levendig gesprek trokken zij voort. Kobus meende te bespeuren, dat sommige mannen gewapend waren. En zijn nieuwsgierigheid werd dus opgewekt, om te weten, wat wel die opkomst in de vroegte mocht beteekenen. — Schuw als hij was, bleef hij echter op zijn plaats, en verborg zich zoodanig, dat het voorbijtrekkende volk hem niet kon zien, maar hij zelf een blik over den weg kon slaan.

De toevloed van volk werd gaandeweg grooter. Ongemerkt klom de zon en verliep de tijd. Zoo werd het eindelijk zes uur en toen was de menigte tot een groote schare aangegroeid, hoewel het nog altijd vrij stil bleef. Kobus kon het nu niet langer op zijn plaats houden. Zijn boot maakte hij vast en toen — langzaam langs den kant van den weg voortsluipende, naderde hij de plaats waar de volksmenigte zich op een ruime weide verzameld had. Maar eensklaps bleef hij staan. Wat was dat? Daar hief de vergadering een lied aan, en de forsche tonen weerklonken helder door de frische morgenlucht.

Nu ging onzen Kobus een licht op. Was dat niet een geuzenlied? Zou hij wel voortgaan? O wee — dat was daar ginds zeker een vergadering van ketter!

Ja, zoo was het. Zie, daar reed juist een huifkar langs het pad, en daarin zaten twee mannen. Eén was de bakker uit Hoorn. Kobus had het juist gezien. Den ander kende hij

niet. Wij weten dat het de man was die de daar ginds saamgekomen menigte het Woord Gods zou prediken.

Jan Arends, de mandenmaker uit Alkmaar, die reeds om zijn geloof naar Emden had moeten vluchten, was onlangs van daar naar Amsterdam teruggekeerd. Thans zou hij hier de eerste hagepreek in Holland houden. En hoe stil dit blijde bericht ook alom verbreid was, toch bewees de samengekomen schare, dat er levendig verlangen was naar de prediking van het zuiver Evangelie.

Kobus bleef eenigen tijd zitten en dacht na. Zou hij wel verder gaan? Mocht hij wel? Eindelijk viel hem in, dat Anna er ook wel bij zou zijn. En dit deed hem besluiten, om voort te gaan. Zoo kwam hij, langs allerlei omwegen, hem goed bekend, juist op eenige schreden achter de plaats, waar de prediker op den wagen stond, gereed om te beginnen.

Zonder bemerkt te worden, wilde hij luisteren. Maar dat kon niet best. Eenige mannen ontdekten hem en één hunner was een oude kennis van Kobus. Deze wist den schuwen man over te halen om dichterbij te komen, en onze kluizenaar gaf schoorvoetend toe.

Daar verhief zich opnieuw uit die honderden kelen een psalmlied. Het was het eerste vers, dat door den spreker werd opgegeven.

Hoewel Kobus het lied niet kende, trof het hem toch bijzonder. Toen het gezongen was, begon de prediker het woord tot de schare te richten.

Hij sprak zijn blijdschap uit, dat zooveel menschen gekomen waren, om Gods Woord te hooren. Hij hield hun voor, in treffende, eenvoudige woorden, hoe goed en lieflijk het is, den Heere te mogen vreezen, dienen en kennen.

Toen volgde een lang en innig gebed, dat met de diepste aandacht door de menigte werd aangehoord. Kobus werd getroffen, vooral door dit gebed. Hij wist niet, hoe hij het had.

Het was, alsof zijn oog op eenmaal dingen zag, die hij vroeger nooit had gezien, en zijn hart werd vervuld met een zacht en lieflijk gevoel.

En ook de prediking welke daarna gehouden werd, trok in de hoogste mate zijn aandacht. Hoe luisterde onze vriend, toen Jan Arends in eenvoudige, treffende woorden sprak

over den goeden Herder, die zijn schapen leidt en weidt. Toen de prediker wees op de groote liefde van den Heiland, die zondaren zoekt, om ze zalig te maken en hun het eeuwige leven te geven. Heete tranen ontsprongen aan de oogen des kluizenaars, want het was hem, als had die spreker in het diepst van zijn hart gelezen. En de arme, verlaten man zuchtte in stilte: „O, was ook ik zoo gelukkig als die prediker!”

Toen de vurige spreker het amen uitsprak, en de schare opnieuw het hoofd ontblootte en een psalmvers aanhief, toen was het alsof hij uit een droom ontwaakte. Hij wilde nu weer ongemerkt wegsluipen, eer iemand hem mocht aanspreken. Maar het ging niet. Hij stond zóó tusschen het volk in, dat aan weggaan geen denken was. En zodoende hoorde hij ook het dankgebed en den zegen, waarmede deze eerste hagepreek werd besloten.

III.

IN DE BAKKERIJ.

Het was thans de avond van denzelfden 14en Juli 1566, en de laatste stralen der wegzinkende zon verlichtten de torenspitsen van Hoorn's kerkgebouwen. In de bakkerij van den zwager van Kobus kon men bij het schemerlicht eenige personen ontdekken, die daar rustig om een lange tafel gezeten waren.

Onder hen bevond zich, behalve de bakker, zijn vrouw en Anna, ook de predikant Jan Arends. Deze vrome man had bij den bakker zijn intrek genomen, wat voor den laatste een groote eer en reden van blijdschap was. Maar, wat vreemder was, ook de schuwe Kobus bevond zich in het achterhuis zijns zwagers. De man zat in elkander gedoken in den hoek, die het verst van de deur en het raam verwijderd was. Hoe was hij hier gekomen?

Ik zal het u vertellen. Toen de bakker, die achter Jan Arends op den wagen gestaan had, zich na de hagepreek omwende om daar af te springen, had hij juist nog even

den wegsluitenden kluizenaar opgemerkt. En op zijn vraag aan de omstanders, hadden dezen hem bevestigd, dat Kobus er werkelijk was geweest. Dit had den goeden man veel genoegen gedaan, zooals ge begrijpt. Hij was eerst met Jan Arends teruggekeerd naar de stad en had dezen thuis gebracht. Maar toen was hij spoedig daarna opnieuw uitgegaan, had zijn eenzamen zwager in het riet opgezocht en — gelukkig gevonden niet alleen, maar hem ook na eenige tegenstribbeling overgehaald om mee naar de stad te komen.

En zoo zat nu de schuwe visscher, die aan het gezelschap van menschen bijna geheel vreemd was geworden, hier neder in een kring van „kettters” of geuzen. Wie had dat van hem kunnen denken? Hij was over zich zelf verwonderd. Al de anderen waren verblijd. Niet het minst zijn lieve Anna, haar tante en de bakker. Anna zat dicht naast haar vader en nam nu en dan diens hand in de hare. En Kobus liet haar stil begaan, hoewel zijn hoofd eenigszins verlegen op zijn borst hing. Er rezen stille gebeden op uit het hart van de bakkersvrouw, dat de Heere haren broeder mocht bekeeren, en den armen, verlaten man den rijkdom mocht leeren kennen van den hemelschen vrede, die in de gemeenschap met den Heere Jezus genoten wordt.

Kobus luisterde aandachtig naar de lieflijke, vertroosten-de woorden, welke Jan Arends tot de aanwezigen richtte. Het was hem, alsof over zijn vroeger leven een geheel nieuw licht opging en alles hem nog eens werd herinnerd. De eenvoudige leeraar hield Kobus wel in het oog, maar sprak hem niet persoonlijk aan, daar hij van den bakker de geschiedenis van den kluizenaar vernomen had. Hij vroeg evenwel aan Anna:

„Wel, meisje, heb je geen berouw, dat je je gevoegd hebt bij de scharen, die naar Gods Woord rein en volkomen wenschen te leven?”

Anna antwoordde zacht: „Neen, ik dank God voor zijne genade, dat ik zijn Woord in dit huis heb mogen leeren kennen.”

„Zoo is het recht, nietwaar vrienden?” vroeg hij aan de anderen. „Het moet ons een groote eere en een onuitsprekelijke genade wezen, tot het volk des Heeren te *mogen* behooren. En dat niet alleen, als alles voorspoedig gaat. Maar wij moeten, als Mozes, liever met het volk Gods verdrukking

en smaadheid willen lijden, dan voor een tijd de genietingen dezer wereld te hebben."

„Dat kon wel eens aan ons vervuld worden," sprak nu de vrouw van den bakker. „Wij hebben nu eenigen tijd vrijer geademd. En hoe heerlijk is deze dag, waarop voor het eerst in de vrije lucht het heilig Evangelie aan zoovelen gebracht is. Maar. . . ."

„Gij spreekt recht," hernam Arends. „De Heere zij geprezen, mijn lieve vrienden, dat Hij zijn nederigen, nietigen dienstknecht Jan Arends een mond gegeven heeft om te spreken. O, ik hoop, dat er nog honderden predikers mogen opstaan, en duizenden bij duizenden het lieflijk geklank van het Godswoord mogen vernemen!"

Een der vrouwen uit den kring zeide nu:

„Ge weet het zelf bij ondervinding, wat het is, vervolgd te worden om Jezus' wille."

„Zoo is het, vrouwe Jans!" antwoordde de leeraar. „Maar dat is niets. Wij moeten ons niet voorstellen, dat deze vrijheid ons ongehinderd zal gelaten worden, vrienden! De vijand onzer zielen zal de overheid wel aanblazen, om de prediking van Gods heilig Woord te beletten. Maar, de Heere zij geloofd! Onze Heiland heeft gezegd: „Ik ben met ulieden, alle de dagen, tot aan de voleinding der wereld." De poorten der hel zullen zijne gemeente niet overweldigen!"

Velen vouwden de handen en zeiden: „amen!" Men vreesde wel een weinig voor overlast van de stedelijke regering, die de hagepreek niet had kunnen beletten, maar de nieuwe leer nog niet gezind was.

Ook vertelde een der vrienden, hoe onder de preek een monnik uit het nabijgelegen klooster getracht had, verwarring te brengen onder de menigte. De nijdige man was daartoe opzettelijk in een sloot gesprongen, en had wat gedruisch gemaakt. Doch men had hem stilletjes aan zijn lot overgelaten, en de man was dan ook zoo wijs geweest, om spoedig op het droge te klauteren. Nu bekwam echter sommigen de vrees voor wraak van de zijde der geestelijkheid.

Doch de avond ging rustig voorbij. Onder het gebruik van brood met kaas en bier, tot sterking der lichamelijke krachten, hield Jan Arends niet op, zijn vrienden te ver-

manen, te leeren en te stichten. Veel hadden zij te vragen, want ze waren allen eenvoudige lieden, waarvan sommigen nog slechts kort met het evangelie waren bekend geworden.

Maar vooral voor Kobus den kluizenaar was de avond gewichtig. Onhoorbare zuchten rezen op uit zijn binnenste, en zijn hart riep uit tot God, die leeft en het harte doorgrondt.

IV.

GEEN KLUIZENAAR MEER.

Er waren twee maanden voorbijgegaan. De dagen werden weer korter, nu September ter helfte gekomen was. En met elken morgen zag Kobus de kluizenaar, als hij zijn boot losmaakte, de zonneshijf in het oosten wat later door de witte nevelen breken, die over het landschap lagen uitgespreid.

Er was met den verlaten man stellig iets goeds, iets gelukkigs geschied. Want zijn aangezicht stond vroolijker dan vroeger; zijn arbeid ging hem vlugger van de hand.

Ja, wèl iets gelukkigs had er plaats gegrepen. Wij lieten Kobus achter in de bakkerij van zijn zwager. Hij had daar natuurlijk den nacht doorgebracht en was vóór zonsopgang al vertrokken. Maar, wat hij van dien prediker had gehoord, kon hij niet meer vergeten. Hij moest gedurig nadenken over die hagepreek, over dat gezang, over alles.

En de Heere schonk hem het licht van den Heiligen Geest, waarbij Kobus leerde zien en gevoelen, dat hij een verloren zondaar was, die alleen uit genade kon zalig worden.

Maar eer Kobus dit recht inzag, gingen nog eenige weken voorbij. Hij was evenwel op den goeden weg. Want — dikwijls gebeurde het, dat de verlaten visscher in zijn eenzaamheid knielde in zijn boot en dan in zijn eenvoudigheid bad om vrede voor zijn gewond harte.

Nu, gelooft het maar, dat de Heere nooit zulke bidders laat staan. Dat had ook Kobus ondervonden. Zijn zwager en zijn zuster lieten natuurlijk niet na, hem zooveel moge-

lijk aan te trekken en te bewerken. Kobus liet dit toe. Hij kwam weer bij hen, bleef allengs langer en liet zich met blijdschap in den weg der waarheid onderwijzen.

En als zijn dochter hem dan omhelsde, en zeide: „Lieve vader, o, hoe heeft de Heere eindelijk toch mijne gebeden verhoord!” — dan rolden heldere tranen over 's mans gerimpelde wangen, en dan drukte hij zijn kind aan zijn hart. Welk een heilzame, gelukkige verandering! Dat is de macht en de kracht van het Evangelie der genade Gods, dat vrede brengt en vrede geeft, dat vijandschap en haat doet verkeeren in vurige liefde en hartelijke blijdschap.

Eer wij verder gaan, willen wij nog omtrent den prediker Jan Arends meedeelen, dat deze man een week later, den 21en Juli, ook te Overveen, bij Haarlem, een hagepreek heeft gehouden voor duizenden toehoorders, en dat hij dit later op onderscheidene plaatsen herhaald heeft.

Ongelukkig leidden de hagepreeken het volk tot den beeldenstorm, dat is, tot het bestormen van de Roomsche kerken, teneinde daar met ruw geweld de beelden, altaren, schilderijen enz. te vernielen. De koning van Spanje heeft zijn wreeden dienaar, den hertog van Alva, hierheen gezonden, om het volk der Nederlanden voor die euveldaad te straffen. En deze dwingeland heeft den wil van zijn meester door bloedige straf en wraakoefening uitgevoerd.

Maar keeren wij tot onzen Kobus terug.

Wij zagen, dat het jaar tot de helft van September verlopen was. Welnu, eer deze maand haar laatsten dag had bereikt, had de voormalige kluizenaar het besluit genomen, om aan den aandrang van zijn dochter en zijn zuster toe te geven. Hij verliet zijn huisje en trok naar de stad, waar in het huis des bakkers nog wel een kamertje voor hem te vinden was. Zijn huisje in het riet behield hij evenwel. Het kon bij het visschen op den plas nog wel eens te pas komen.

En zoo zaten ze dan met hun vieren op den laatsten Zondag van September alweer bijeen, maar thans in de ruime huiskamer van den bakker.

„Vadertje-lief,” zei Anna, „wat ben ik nu toch gelukkig, dat u ook den Heere hebt gevonden en vrede voor uw ziel. Nu zullen wij nooit meer scheiden!”

En haar vader, die zijn schuchterheid en somberheid bijna geheel kwijt was, antwoordde blijde: „Ja, kind, de wegen

Gods zijn wonderlijk. Wat heb ik niet veel geleden. Alles heb ik verloren. Jou alleen hield ik over. Ik werd arm. En ik meende, God was onrechtvaardig, dat Hij mij, een knappen, braven boer, die trouw ter kerk ging, zooveel verdriet liet overkomen.

Ach, ik kende zijn Woord niet, beste meid. En dus werd ik pijnlijk getroffen, gegriefd, toen jij in dit huis de nieuwe

leer leerde kennen en aannemen. Ik was toen een ellendig man. Maar God heeft mij aangezien, Hij heeft mij, verlatene, in genade aangenomen!"

En de tranen biggelden langs zijn gelaat.

Toen zeide de bakkersvrouw: „Beste broer, de Heere is een hoorder des gebeds; dat toont ook je bekeering alweder. Hoe wonderlijk heeft God je naar die hagepreek geleid. En welk een heerlijken vrede heb je nu gevonden in den Heere Jezus Christus, die onze eenige Verlosser is.”

„Amen,” zei de bakker. „Zoo is het. Kom, laat ons met elkander bidden, en dan nog eens een versken zingen. Dat versterkt de harten. Want er komen zware tijden. De gemeente des Heeren zal door het vuur gaan, en het bloed kon wel eens stroomen.”

Hij zweeg even. Toen ging hij voort: „Wij mogen dus wel waken en bidden, opdat de Heere ons getrouw make, om Zijn Naam te belijden, ook als wij zelve eens daartoe geroepen werden.”

Toen knielden ze alle vier. En de bakker deed een vurig gebed, waarbij Kobus en zijn dochter zeer waren aangedaan. Daarna zongen zij nog het derde vers van den 84en Psalm.

En zoo was de „kluzenaar in het riet” nu *geen kluzenaar* meer, maar een geredde zondaar, die meer en meer met vrijmoedigheid ook anderen leerde betuigen, welk een zaligheid er is in den dienst van den Heere Jezus.

Zeer waarschijnlijk heeft ook hij wel moeten ondervinden, dat de vijand niet was ingeslapen. Wij weten het niet, maar wellicht is ook Kobus een der velen geweest, die hun belijdenis met hun bloed hebben bezegeld. Die allen juichen thans voor den troon van het Lam, dat de zonde der wereld heeft gedragen.

Zij ook ons dáár een plaats bereid!

